

Received: 28-04-2020

Revised: 15-06-2020

Accepted: 30-06-2020

การสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
Communication for the Buddhism Propagation of the Young Buddhists
Association of Thailand under the Royal (YBAT)

ประกายใจ อรจันทร์¹

Pakaychai Orachan

Pakaychai@gmail.comวิทยาธร ท่อแก้ว²

Wittayatorn Tokeaw

wittayatorn@gmail.comจันทนา ทองประยูร²

Juntana Thongprayul

Chantanatpy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เกี่ยวกับ 1) กระบวนการสื่อสาร 2) การบริหารงานการสื่อสาร และ 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี รวมจำนวน 31 คน ได้แก่ วัตถุประสงค์ 7 คน โยคี 14 คน ผู้บริหารองค์กร 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยมีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสารมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้รับสารเห็นหนทางแห่งการดับทุกข์ โดยผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาหลักธรรมและผู้รับสาร เป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ในเนื้อหาหลักธรรม ความรู้รอบตัว มีทักษะการใช้สื่อ มีประสบการณ์ในการเผยแผ่ ซึ่งเนื้อหาที่เผยแผ่ ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ ตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท และหลักธรรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เผยแผ่ด้วยภาษาที่ไม่เป็นทางการ ไม่ใช่ภาษาบาลี-สันสกฤต จัดเรียงและนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับ ยกตัวอย่างประกอบ และสร้างแรงบันดาลใจ สื่อหลักที่ใช้เผยแผ่ ได้แก่ สื่อบุคคลและสื่อ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

กิจกรรม ในส่วนผู้รับสารมีความรู้ในหลักธรรมพื้นฐาน ข้อมูลวิปัสสนาจารย์ สถานปฏิบัติธรรม 2) การบริหารงานการสื่อสาร องค์การมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ผู้ปฏิบัติธรรมเห็นหนทางการดับทุกข์ ต้องบริหารการเงินโดยลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ มีโครงสร้างองค์การแบบแบ่งตามหน้าที่ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการสื่อสาร มีการสั่งการตามลำดับชั้น การคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานยึดหลักความชำนาญและศรัทธา สร้างแรงจูงใจด้วยเงินและศรัทธาต่อภารกิจ ประเมินผลงานทั้งระดับบุคคลและระดับฝ่าย 3) แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร คือ ต้องพัฒนาผู้ส่งสารที่เป็นวิปัสสนาจารย์ให้มีวาทีศิลป์และอดทนต่อคำวิจารณ์ มุ่งใช้สื่อใหม่ประเภทยูทูบและการสื่อสารผ่านสมาร์ทโฟน ขยายการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่กับองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ต้องพัฒนาการสร้างผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ที่เป็นฆราวาส มีการฝึกอบรมผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างระบบการประเมินผลการเผยแผ่เป็นการเฉพาะ รวมทั้งพัฒนาการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การบริหารงาน, ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research were to study the Buddhism propagation by the Young Buddhists Association of Thailand under the Royal Patronage (YBAT) in terms of (1) the communication process; 2) communication management; and 3) approaches for developing better communication.

This was a qualitative research using interviews, focus group discussion and observation. The key informants, chosen through purposive sampling, were 31 people with at least 5 years experience in Buddhism propagation, comprising 7 meditation instructors, 14 yogis, 7 administrators of YBAT, and 3 qualified experts. The research instruments were an in-depth interview form, a focus group discussion guideline and an observation form. Data were analyzed by drawing conclusions.

The results showed that 1) **the communication process:** the message senders had the objective of letting the message receivers see and understand the path to extinguishing suffering. They had a good attitude about the content of their message (Dharma or Buddhist sermon) and they were credible. They had good overall knowledge and deep knowledge of the subject matter. They had media usage skills and experience in communicating to a wide audience. The messages communicated were about Vipassana (insight) meditation following the Four Foundations of Mindfulness according to the Theravada Tripitaka and other practical Dharma applications for everyday life. The messages were communicated in informal language rather than using the ancient Pali and Sanskrit languages. The content was presented in an orderly and organized manner with examples, and the teachers tried to create inspiration. The main media used for communication consisted of personal media and activities. The message receivers already had some knowledge of basic Buddhist principles, the meditation instructors and the meditation center. 2) **Communication management:** YBAT had a mission of teaching about Buddhism and helping people see the path to end suffering. The organization had to manage its finances to reduce costs and increase income. The organizational structure was based on functions with a hierarchical line of command and the priority was on communication activities. Workers were recruited based on expertise and faith. Incentives were both financial and spiritual rewards. Work evaluations were done of individuals and divisions. 3) **Approaches for developing better communication:** meditation instructors could receive more training on oratory skills and how to deal with criticism. The organization could use more new media such as Youtube and smartphone applications. YBAT could continue network building and teach more to related organizations in Thailand and other countries. Lay people could be developed to be Dharma teachers as adjuncts to the monks. Continuous training could be provided for Buddhism teachers. A new evaluation system should be designed to specifically evaluate the results of Buddhist teaching. Management could be made more efficient.

Keywords: communication, Buddhism propagation, management, Young Buddhists Association of Thailand under the Royal (YBAT)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารมีบทบาทหน้าที่ตามจริยธรรมในการช่วยธำรงรักษาเผยแผ่หรือพัฒนาเนื้อหาของจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นคำสอนทางศาสนาหรือคุณธรรมประจำชาติ (สมควร กวียะ, 2546) นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยโลกมากกว่า 2500 ปี ได้ใช้การสื่อสารมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตลอด สำหรับประเทศไทยมีหลักฐานว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยก่อน พ.ศ. ๕๐๐ โดยเข้าสู่ดินแดนที่ในสมัยนั้นเรียกว่าสุวรรณภูมิ ในปัจจุบันคือเนื้อที่ของประเทศไทย โดยมีคณะของพระโสณะและพระอุตตระที่พระเจ้าอโศกมหาราชดำริให้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ พระพุทธศาสนายุคแรกที่เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิเป็นพุทธศาสนาเถรวาทอย่างที่ว่าพระเจ้าอโศกมหาราชและชาวแคว้นมคธนับถือ โดยสันนิษฐานกันว่าแห่งแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐาน คือตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในเนื้อที่จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และราชบุรี (แก้ว ขิดตะขบ, 2553)

หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาได้ลงหลักปักฐานเป็นสถาบันหลักของไทย เป็นแหล่งกำเนิดทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต มีอิทธิพลต่อความคิด พฤติกรรม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตกาล จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการก่อรูประบอบสังคมไทย และเป็นมรดกสำคัญของชาติไทย (พระมหาทองสุข สุภโร (แสงดาว), 2545) หัวใจหลักแห่งพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎกอันเป็นหลักธรรมคำสอน เพื่อมุ่งให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาดิน พัฒนาชุมชน และบูรณาการทางสังคม ให้สังคมสงบร่มเย็น ไม่เกิดความวุ่นวาย (คุณ โทษณ์, 2545; พระมหาทองสุข สุภโร (แสงดาว), 2545; สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2533; ดนัย วงศ์วัฒนชัย, 2554) จึงกล่าวได้ว่าหลักธรรมคำสอนเป็นทุนทางสังคมของประเทศไทยที่มีคุณค่ามหาศาล การส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึง จึงเป็นการใช้ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาทั้งคุณภาพสังคมและคุณภาพคน ทั้งในทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา (พระสมุห์สุนทร อภิชาติ (ศรีทา), 2547)

ทั้งนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อนำพาเนื้อหาหลักธรรมไปสู่ประชาชน โดยอดีตที่ผ่านมาการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีพระสงฆ์เป็นผู้ส่งสารหลัก มีวัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ แต่ปัจจุบันภายใต้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่แข่งขันกันอย่างรุนแรง ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนโดยภาพรวมมีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีเวลาน้อยลงและสนใจทำกิจกรรมอื่นมากกว่าการไหว้พระสวดมนต์หรือประกอบกิจกรรมทางศาสนา บ้านกับวัดเริ่มห่างกัน จึงทำให้คนมีความผูกพันกับวัดน้อยลง (ชยพล พงษ์สีดา, สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563) แม้การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะปรับตัวเชิงรุก ผ่านรูปแบบการเผยแผ่ที่หลากหลาย แต่แนวโน้มในอนาคตไม่อาจประเมินได้ว่าจะครอบคลุมและเพียงพอ ส่วนหนึ่งมาจากปัจจุบันองค์กรสงฆ์ซึ่งเป็นเสาหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจำนวนพระภิกษุสามเณรลดลงอย่างมาก จากปี พ.ศ. 2559 มีจำนวน 358,167 รูป ในปี 2562 เหลือเพียง 252,851 รูป (กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560; มหาเถรสมาคม, 2562) ทำให้ทุกภาคส่วนต้องตระหนักและร่วมมือกันมุ่งมั่นเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น ดังที่พระพุทธเจ้ากล่าวว่าการดูแลพระพุทธศาสนาเป็นของพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ คือนักบวชชาย ภิกษุณี คือนักบวชหญิง อุบาสก คือ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาชายที่ไม่ใช่พระภิกษุ และอุบาสิกา คือ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาหญิงที่ไม่ใช่พระภิกษุณี เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทุกภาคส่วนจึงต้องมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่

เช่นเดียวกับยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสถานปฏิบัติธรรมอีกหนึ่งพื้นที่ ที่ถือเป็นขุมกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดตั้งในนามสมาคม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ด้วยความมุ่งมั่นในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และดูแลชีวิตผู้คนตั้งแต่วัยเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ จนถึงผู้สูงอายุ และในปี พ.ศ. 2503 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 พระบรมราชูปถัมภ์ ในนามยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์,

2560) การดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉลี่ยจะมีผู้เข้าร่วมประมาณ 4,000-5,000 คนต่อสัปดาห์ (วิชิต เทียงธรรม, สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2561) ตลอดทั้งปีมีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การเป็นจำนวนมาก เช่น ในปีพ.ศ. 2558 จำนวน 40,237 คน พ.ศ. 2559 จำนวน 40,317 คน พ.ศ. 2560 44,187 คน พ.ศ. 2561 จำนวน 40,202 คน และปี พ.ศ. 2562 จำนวน 42,097 คน (มหาเถรสมาคม, 2562) ทำให้ปัจจุบันได้ขยายศูนย์สาขาเพื่อรองรับผู้เข้าร่วมอีก 4 ศูนย์ จึงกล่าวได้ว่าทั้งจำนวนผู้เข้าร่วม ระยะเวลาการดำรงอยู่ และการเติบโตของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ บ่งชี้ถึงความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาสถาบันความรู้ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การถอดบทเรียนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำ

ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่ายุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร และสนใจศึกษาการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ว่าเป็นอย่างไร รวมถึงสนใจที่จะหาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างใด ดังนั้น บทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาและการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ทางการสื่อสารกับศาสนา และสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

นิยามศัพท์

การสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การกำหนดการดำเนินการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบด้วย กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดเนื้อหาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร

การบริหารงานการเผยแผ่พุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการดำเนินการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบด้วย การวางแผนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดองค์การเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดการบุคลากรเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสั่งการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการควบคุมและติดตามเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง แนวทางการกำหนดการดำเนินการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสม ประกอบด้วย กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หมายถึง สถานที่ปฏิบัติธรรมที่จดทะเบียนในรูปแบบสมาคม มีทั้งสิ้น 5 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ 1 เพชรเกษม 54 ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธา เฉลิมพระเกียรติ จ.ปทุมธานี (ศูนย์ 2) ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธา สวนประไพธรรม จ.ชุมพร (ศูนย์ 3) ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธา เขมรังสี จ.พระนครศรีอยุธยา (ศูนย์ 4) และศูนย์วิปัสสนายุวพุทธา เกียรติภักดีกุล จ.ระยอง (ศูนย์ 5)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาจะได้แนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการขยายองค์ความรู้ทางการสื่อสารกับศาสนา
2. ผลการศึกษาที่ได้กรมการศาสนา วัด สถานปฏิบัติธรรม สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ผลการศึกษาที่ได้ วัด สถานปฏิบัติธรรม สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. ผลการศึกษาที่ได้ วัด สถานปฏิบัติธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกต (Observation) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี รวมจำนวน 31 คน ได้แก่ วิปัสสนาจารย์ 7 คน โยคี 14 คน ผู้บริหารองค์กร 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน โดยมีวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposefully Selected) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างคำถาม สำหรับกลุ่มวิปัสสนาจารย์และกลุ่มผู้รับสาร ในการศึกษาประเด็นกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ กลุ่มผู้บริหารองค์กร ในการศึกษาประเด็นการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในการศึกษาประเด็นกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบบสังเกต สำหรับใช้ในการบันทึกกระบวนการสื่อสารของผู้ส่งสารและผู้รับสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประเด็นการสนทนากลุ่ม สำหรับกลุ่มผู้รับสาร ในการศึกษาประเด็นความต้องการ แรงจูงใจ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่สร้างขึ้นในเบื้องต้นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับตัวแปรที่ศึกษา หลังจากนั้นปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม การวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ และการตีความเชิงพรรณนา เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งประยุกต์กระบวนการวิเคราะห์แบบขั้นบันไดของการ์เนย์ (Garney, 1990 อ้างถึงใน Miles & Huberman (1994) มาใช้เป็นแนวทางโดยกำหนดประเด็นการศึกษาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา และทำการวิเคราะห์ตีความตามกรอบตัวแปร หลังจากนั้นนำเสนอสาระและแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์และความแตกต่างของสาระข้อมูล และทำการตรวจสอบ วิเคราะห์ ลดทอนข้อมูล ดำเนินการการสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิจัย เพื่อสร้างข้อสรุป ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีต่างๆ ในด้านข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มามีความเหมือนกันหรือตรงกันหรือไม่ จากผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่ง

ประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และแนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งหากข้อมูลที่ได้มาถูกต้องตรงกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้รับได้มา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และในด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยวิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ผู้ส่งสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการให้ผู้รับสารได้รู้จักเห็นแจ้งในเรื่องทุกขและหนทางดับทุกข์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้รับสารให้ดีขึ้น และเพื่อต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผู้ส่งสารมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับหลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท หลักโพชชงค์ 7 หลักอริยสัจ 4 และเนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติธรรม การวิเคราะห์ผู้รับสาร การใช้สื่อออนไลน์ และมีความรู้รอบตัวต่างๆ มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง ต่อเนื้อหาหลักธรรม ต่อผู้รับสาร ผู้ส่งสารยังเป็นผู้มีทักษะการพูด มีทักษะการฟังร่วมกับทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผล มีการใช้น้ำเสียงที่ไพเราะเยือกเย็น สีสหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส สอดคล้องกับผู้รับสาร แสดงกริยาท่าทางสอดคล้องกับเรื่องที่พูด มีประสบการณ์ตรงในการนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และประสบการณ์ทางอ้อม โดยอ่านหนังสือธรรมะ ดุยภูม และฝึกอบรม ผู้ส่งสารสร้างความน่าเชื่อถือจากความเมตตา การแต่งกายที่สุภาพเหมาะสม มีบุคลิกภาพดี สำหรับพระสงฆ์ต้องอยู่ในกรอบพระวินัย ผู้ส่งสารมุ่งเผยแผ่ประเด็นเนื้อหาหลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท และหลักธรรมที่นำไปเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันได้ มีวิธีการเผยแผ่ด้วยภาษาที่ไม่เป็นทางการ ไม่ใช่ภาษาบาลี-สันสกฤต จัดเรียงเนื้อหาและดำเนินการเผยแผ่เป็นลำดับขั้นตอน ยกอุทาหรณ์จากประสบการณ์ตนเอง ใช้สื่อประกอบ ยกตัวอย่างจากเรื่องใกล้ตัว สร้างแรงบันดาลใจ ให้ปฏิบัติจริงจัง สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสอบถาม สำหรับสื่อที่ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) สื่อหลัก ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม 2) สื่อรอง ได้แก่ สื่อเว็บไซต์ สื่อยูทูบ สื่อเฟซบุ๊ก และ 3) สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ สื่อซีดี หนังสือธรรมะ แผ่นพับ ใบปลิว และสำหรับผู้รับสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีจุดมุ่งหมายการรับสารเพื่อตอบข้อสงสัยในประโยชน์ของหลักธรรม เพื่อให้มีสติ เพื่อต้องการพ้นทุกข์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิต มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเนื้อหาหลักธรรม วิปัสสนาจารย์ และสถานปฏิบัติธรรม มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง ต่อเนื้อหาหลักธรรม และต่อผู้ส่งสาร มีทักษะการฟัง การคิดวิเคราะห์ การอ่าน การพูด และการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตามผู้รับสารบางคนมีมุมมองว่าไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในเนื้อหาหลักธรรมมาก่อน แต่ต้องสนใจและศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ผู้รับสารยังต้องการให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อบุคคล สื่อยูทูบ เว็บไซต์ โลก และสื่อกิจกรรม โดยต้องการให้เผยแผ่เนื้อหาหลักธรรมที่ถูกต้องตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท เนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับพระอภิธรรม หนทางแห่งการดับทุกข์ และแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน ต้องการให้เผยแผ่ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ใช่ภาษาบาลี-สันสกฤต สร้างการมีส่วนร่วม บรรจุเนื้อหาหลักธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา และใช้สื่อประกอบ ผู้รับสารมีแรงจูงใจภายในสำหรับที่ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมกับยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้แก่ ศรัทธาต่อวิปัสสนาจารย์ ต้องการบรรลุนิพาน ต้องการแก้ไขปัญหา และต้องการคลายความทุกข์ และแรงจูงใจภายนอก ได้แก่ สถานที่สัปปายะ มีโครงการให้เลือกหลากหลาย หลักสูตรที่ดี บุคลากรบริการดี ครอบคลุมทั่วทุกชั้น นอกจากนี้ผู้รับสารยังมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อยูทูบ เฟซบุ๊ก โลก ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยเปิดรับรายการประเภทบรรยายธรรม ระยะเวลาการเปิดรับประมาณ 1 ชม. เปิดรับในช่วงเช้า ช่วงเวลาทำงานบ้าน ขณะขับรถ และก่อนนอน ลักษณะแบบเปิดเป็นเพื่อน โดยจะเปิดรับขณะอยู่คนเดียว และหากมีเวลาว่าง จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ประมาณ 2-3 วัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่ายุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร วางแผนอย่างเป็นระบบ มีวิธีการวางแผนจากบนลงล่าง โดยคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ องค์การมีวัตถุประสงค์ 2 ด้าน คือ 1) ต้องการจำนวนผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้น 2) ต้องการรายได้เพิ่มขึ้นและลดค่าใช้จ่าย วิสัยทัศน์และพันธกิจมุ่งเน้นการเป็นองค์การทางพระพุทธศาสนาที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นผู้นำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท มีกลยุทธ์การบริหารงานแบบมุ่งสร้างการเติบโต มีการสั่งการ ตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา เป็นการสั่งการจากบนลงล่าง เน้นการสื่อสารทางเดียว ทำให้คำสั่งต่างๆ มีความถูกต้อง ชัดเจน และรวดเร็ว รูปแบบการสั่งการมีทั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการบริหารงานแบบรวมอำนาจ ตามสายการบังคับบัญชา โดยแต่ละฝ่ายงานกำหนดหน้าที่ชัดเจน ให้ความสำคัญกับกลุ่มงานวิชาการ และกลุ่มงานการประชาสัมพันธ์ มีแผนงานบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม โดยวางแผนจากล่างขึ้นบน กำหนดแนวทางการวางแผนต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์องค์การ สำหรับแผนงานบุคคลปี พ.ศ. 2560 -2561 ได้กำหนดเป้าหมายให้บุคลากรมีจิตบริการ และมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ปัจจุบันมีบุคลากรทั้ง 5 ศูนย์ มีจำนวนทั้งสิ้น 120 คน ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อการทำงาน เพราะมีจิตอาสาจากภายนอกเข้ามาช่วยงานองค์การอยู่เป็นประจำ การสรรหาบุคลากรมีการจัดตั้งคณะกรรมการสรรหา ดำเนินการประกาศรับสมัครทางเว็บไซต์องค์การ เว็บไซต์จัดหางาน โลก (Line) กลุ่มสมาชิก และแบบปากต่อปากจากบุคลากรและสมาชิก ทำให้มีบุคคลเข้ามาสมัครงาน 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มบุคคลที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและศรัทธาในองค์กร และ 2) กลุ่มบุคคลที่ต้องการทำงาน องค์การใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากความรู้ความสามารถตามตำแหน่งงาน และเกณฑ์ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศรัทธาในองค์การ ทำให้บุคคลที่เข้ามาทำงานกับองค์การจึงมีทั้งกลุ่มที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาหรือศรัทธาต่อองค์กร และกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถตามตำแหน่งงาน องค์การมีการปฐมนิเทศแบบไม่เป็นทางการ สอนงานระบบที่เลี้ยงสร้างแรงจูงใจที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ เงินเดือน โบนัส โอที และแรงจูงใจที่ไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ การสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศรัทธาในการกิจ สร้างบรรยากาศการทำงานแบบครอบครัว ให้โอกาสแก่บุคลากร และยกย่องชมเชย การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีความศรัทธาแต่ไม่มีทักษะ และ 2) กลุ่มที่มีทักษะอยู่แล้ว ใช้การฝึกอบรมในขณะที่ทำงาน ด้วยการเป็นลูกมือกับเพื่อนร่วมงานที่มีทักษะสูง ร่วมกับการฝึกอบรมและพัฒนานอกเวลาการทำงาน องค์การประเมินผลการดำเนินงานบุคลากรปีละ 1 ครั้ง และทำการประเมินผลการดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับฝ่าย 2) ระดับบุคลากร

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านผู้ส่งสารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาหลักธรรมอย่างถ่องแท้ มีความสามารถในการวิเคราะห์ผู้รับสารและวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม สามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีเหตุมีผลประกอบการอธิบาย เป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ และต้องปฏิบัติตนให้น่าเคารพศรัทธา ด้านเนื้อหาหลักธรรม ควรเผยแผ่หลักธรรมที่เป็นเรื่องใกล้ตัวผู้รับสาร สอดคล้องกับยุคสมัย และหลักธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ สำหรับวิธีการเผยแผ่ผู้ส่งสารควรอธิบายให้ชัดเจนด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่บิดเบือน ไม่ควรตลกเกินพอดี และเนื้อหาหลักธรรมเดียวกันควรใช้วิธีการเผยแผ่หลายรูปแบบเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้หลากหลาย สื่อที่ควรใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ สื่อกิจกรรม สื่อสารโทร โน สื่อโทรทัศน์ และสื่อเฉพาะกิจรูปแบบใหม่ ด้านผู้รับสารควรต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ว่าคำสอนใดเป็นหลักธรรมคำสอนใดเป็นสิ่งที่ชวนเชื่อ และสามารถนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควรต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมพื้นฐาน และควรมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก่อน สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการวางแผน ผู้บริหารงานต้องมีความสามารถในการบริหารงาน ควรบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการที่มีทั้งบรรพชิตและฆราวาส มีเป้าหมายชัดเจน และแผนควรอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องในหลักธรรมและวิธีการเผยแผ่ ควรสร้างเครือข่ายการเผยแผ่ทั้งในและต่างประเทศ สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายทั้งอุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ และภิกษุณี และต้องมีแผนการจัดการการเงินที่ดี มี

ลักษณะบุญกิจ กล่าวคือการจัดหางบประมาณแต่พอสมควรกับค่าใช้จ่าย ไม่มุ่งธุรกิจจนเกินพอดี ด้านการจัดองค์การ ควรแบ่งงานออกเป็นฝ่าย กำหนดหน้าที่ชัดเจน และควรมีส่วนงานฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายการเงิน ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายการจัดการความรู้ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายประเมินผล ด้านการจัดหาบุคลากร ต้องมีกระบวนการสรรหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ มีหลักเกณฑ์การสรรหาที่ชัดเจน และควรสรรหาบุคลากรจากภายนอกองค์การ ด้วยการทดสอบความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร ควรเลือกบุคคลที่ชื่นชอบการเผยแผ่และมีทัศนคติเชิงบวกต่อพระพุทธศาสนา ต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรในการดำเนินงานการเผยแผ่ทั้งหลักวิชาการและหลักปฏิบัติ โดยเฉพาะพระสงฆ์ต้องอบรมเกี่ยวกับพระวินัยและพุทธประวัติ ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน สร้างความเข้าใจให้เห็นถึงความสำคัญในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ควรให้รางวัลและคำชมเชย ด้านการสั่งการ ควรสั่งการจากล่างขึ้นบน มีรูปแบบการสั่งการทั้งแบบลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งต้องมีความชัดเจน และด้านการติดตามและควบคุม ควรสร้างระบบการประเมินผลการดำเนินงานขึ้นมาเป็นการเฉพาะ มีการประเมินผลด้านการดำเนินงาน ด้านพฤติกรรมส่วนตัว และด้านการใช้ทรัพยากรขององค์การ และควรทำการประเมินผลการดำเนินงานในทุกกิจกรรม และทำบ่อยครั้ง

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร

จากผลการศึกษาพบว่าวิปัสสนาจารย์ซึ่งเป็นผู้ส่งสารหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สร้างความน่าเชื่อถือมาจากความเมตตา การแต่งกายที่สุภาพเหมาะสม การมีบุคลิกภาพที่สละสลวย โดยเฉพาะพระสงฆ์ต้องอยู่ในกรอบของพระวินัย ซึ่งสอดคล้องตามที่พุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้พระภิกษุพุทธสาวกต้องพยายามฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวถึงจุดสูงสุดคือสำเร็จเป็นพระอรหันต์ผู้มีความบริสุทธิ์เป็นยอดภิกษุในพระพุทธศาสนา เหมาะสมต่อการเคารพนบไหว้สักการบูชาของชาวบ้าน และเป็นเนื่ออายุที่ยอดเยียมของชาวโลก (แก้ว ชิตตะขบ, 2553) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของศิริโรจน์ นามเสนา (2558) ที่พบว่าการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลัก ต้องมีศีลาจารวัตรที่ดีงาม เป็นที่เจริญศรัทธา ปสาทะของพุทธศาสนิกชน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะต้องถึงพร้อมด้วยความรู้ ทั้งทางธรรมและทางโลกเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระนัฐวุฒิ สิริจิตฺโต (ศรีจันทร์) (2561) ที่พบว่าคุณสมบัตินักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ควรเป็นผู้ทรงศีล นำยกย่องเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดโอวาทปาติโกข์เป็นหลัก มีความเชี่ยวชาญในหลักธรรมภาษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีประสบการณ์ มีอุดมคติ มีความประพฤติดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ความศรัทธาก่อให้เกิดเกิดความเคารพและความน่าเชื่อถือ เมื่อผู้รับสารศรัทธาในผู้ส่งสารจะทำให้เชื่อในคำสั่งสอน และมีแรงจูงใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

2. สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาพบว่า สื่อเว็บไซต์ สื่อยูทูป สื่อเฟซบุ๊ก เป็นกลุ่มสื่อรองที่ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของคลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง (2558) ที่พบว่าการเผยแผ่ธรรมะยุคปัจจุบันพระสงฆ์ไทยเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก อีบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ ซีดี ดีวีดี วีซีดี วิดีโอกระจายเสียง วิดีโอโทรทัศน์ และโทรศัพท์มือถือ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาศุภชัยศรีคุณปัญโญ พระครูโสมสิริวัฒนากุล และสวสดี อโณทัย (2561) ที่พบว่ารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถา คือ การใช้สื่อให้ทันกับกระแสโลก ซึ่งเป็นสื่อที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน ต้นทุนการดำเนินงานต่ำ และตอบสนองการบริการให้กลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้คนไทยสามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ประกอบกับลักษณะของสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่ง สุรสิทธิ์ วิฑารัฐ (2544) ได้อธิบายว่าเป็นสื่อที่ไม่มีอุปสรรคด้านระยะทาง พื้นที่ และเวลา ใน

การให้ข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา และสามารถเลือกเปิดรับได้ตามความสนใจของตนเอง ขณะที่องค์การทางพระพุทธศาสนาเองก็ได้มีการปรับตัวในใช้สื่อเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยให้ความสำคัญกับการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศานามากขึ้น เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ค เป็นต้น

3. การจัดองค์การเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาพบว่าการจัดองค์การของยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีลักษณะโครงสร้างองค์การแบบแบ่งตามหน้าที่ โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระณปวร โทวาท (2560) ที่พบว่าการบริหารจัดการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย ด้านการจัดองค์กรต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจน มีแบบโครงสร้างองค์กร มีเป้าหมาย นโยบายและแผนการดำเนินงานแต่ละฝ่ายกำหนดหน้าที่ชัดเจน ซึ่งฐานา ปิ่นไพศาล (2559) ได้อธิบายว่าการจัดโครงสร้างองค์การแบบแบ่งตามหน้าที่ (Functional Structure) เป็นการจัดโครงสร้างองค์การที่อยู่บนพื้นฐานการรวมกลุ่มงานที่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งด้านความถนัด ความชำนาญและทรัพยากร และความชำนาญพิเศษต่างๆ ไปด้วยกัน ทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาดและลดความซ้ำซ้อนในการใช้คนและอุปกรณ์ในการทำงาน บุคลากรมีความรู้สึกระส่ำระสายในการทำงาน เพราะสามารถพูดภาษาเดียวกัน มีความเข้าใจกัน การตัดสินใจในการทำงานในการรวมอำนาจในการตัดสินใจจากผู้บริหารระดับสูง แต่ละแผนกจะมีการติดต่อสื่อสารและการประสานงานได้ดี

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจในเรื่องการจูงใจบุคลากร พบว่ายุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีการจูงใจด้วยการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาและศรัทธาต่อภารกิจ เช่น มีการสวดมนต์ร่วมกันทุกเช้าก่อนเข้าทำงาน การช่วยกันทำงานโดยไม่ได้ทำเฉพาะหน้าที่ของตน เป็นต้น ทำให้บุคลากรมีอัตราการลาออกต่ำ

3. แนวทางการพัฒนาด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ส่งสารต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาหลักธรรมอย่างถ่องแท้ มีความสามารถในการวิเคราะห์ผู้รับสารและวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม สามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีเหตุผลมีผลประกอบการอธิบาย เป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ และควรดำเนินการเผยแผ่เนื้อหาหลักธรรมเดียวกันแต่ใช้หลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการสอนของพระพุทธเจ้า (แก้ว ชิตตะชบ, 2553) ตามพุทธลีลาวิเทศนาด้วยการชี้แจงให้เห็นชัด เมื่อพระองค์จะทรงสอนอะไร ก็ทรงชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง รู้เรื่องราวที่พระองค์ทรงแสดงเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นประจักษ์กับตา ทำให้ผู้รับการเผยแผ่เกิดความประทับใจเพราะตามปกติแล้วจะเป็นใครก็ตาม เมื่อสามารถพูดให้คนอื่นรู้เรื่องในบางกรณีได้ ก็จะสร้างความมั่นใจให้กับผู้ฟังว่า ผู้พูดผู้สอนมีความรู้ในเรื่องที่พูดที่สอนจริง เป็นเหตุให้เกิดความเคารพความเชื่อถือได้โดยง่าย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของทิพย์ชล เทพรังศิริกุล (2553) ที่พบว่าการสร้างสารที่ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด กับพระมหาสมปอง ตาลปุตโต ทั้งสองท่านมีการสร้างสารให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ภาษาที่ง่าย ร่วมสมัย การเล่าเรื่อง การยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ

4. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการวางแผนบริหารงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรต้องมีแผนการจัดการการเงินที่ดี มีลักษณะบุญกิจ กล่าวคือการจัดหางบประมาณแต่พอสมควรกับค่าใช้จ่าย ไม่มุ่งธุรกิจจนเกินพอดี สอดคล้องกับณัฐสิทธิ์ วงศ์ตลาด พระครูคัมภีร์ญาณ และเอกฉัตร จารุเมธีชน (2560) ที่พบว่าควรมีการบริหารงบประมาณ โดยยึดหลักพระธรรมวินัย มีระเบียบ ระบบ ความมีน้ำใจไมตรี และความรักสามัคคี โปร่งใส ตรวจสอบได้ และให้ความรู้แก่นักปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง การหาทุน และเรื่องบัญชีรายรับ-รายจ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร แหล่งทุนส่วนใหญ่มาจากการบริจาคเป็นหลัก ทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน แต่ขณะเดียวกันก็มีค่าดำเนินการต่างๆ องค์การจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการเงินที่มีประสิทธิภาพ เพราะ

หากมุ่งเน้นเรื่องการบริจาคจะทำให้ภาพลักษณ์องค์กรเสียหายได้ เช่น ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีการจัดหารายได้ด้วยการเชิญชวนผู้สนใจและองค์กรต่างๆ เข้ามาร่วมเป็นเจ้าภาพในกิจกรรมโครงการต่างๆ เช่น โครงการวิปัสสนาเยาวชน โดยมีค่าใช้จ่าย คือ เจ้าภาพอุปถัมภ์ตลอดโครงการ 30,000 บาท เจ้าภาพอาหารตลอดโครงการ 10,000 บาท ขนม ผลไม้ และไอศกรีม 3,000 บาท นมกล่อง น้ำปานะ 3,000 บาท เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรสร้างเครื่องมือการประเมินขึ้นมา โดยเฉพาะ เนื่องจากการดำเนินงานของมีลักษณะงานเฉพาะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานในองค์กรเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ทั้งการมีรายได้ และการสร้างความศรัทธาควบคู่กันไป จึงทำให้การกำหนดเกณฑ์การประเมินต้องทำควบคู่กันไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมีแผนการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่สถานปฏิบัติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการที่มีทั้งบรรพชิตและฆราวาส โดยแผนการดำเนินงานต้องกำหนดวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่สามารถวัดได้เป็นรูปธรรม
- 2) สำนักงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีนโยบายผลิตผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยไม่จำกัดวงแค่พระสงฆ์เท่านั้น
- 3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถานปฏิบัติธรรม ต้องมีแผนพัฒนาผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการปฏิบัติตน และการให้ความรู้ในเนื้อหาหลักธรรมที่ถูกต้องตามหลักพระไตรปิฎก เถรวาท รวมถึงการใช้สื่อรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้รับสาร
- 4) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถานปฏิบัติธรรม ควรสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ
- 5) องค์กรเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนามีลักษณะการดำเนินงานแบบเฉพาะ คือ ไม่มุ่งแสวงหากำไรแต่ขณะเดียวกันต้องสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เติบโต การบริหารเงินจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สถานปฏิบัติธรรม วัด ควรต้องให้ความสำคัญกับการบริหารการเงินให้มีประสิทธิภาพ และควรสร้างแบบประเมินผลการดำเนินงานสำหรับองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นการเฉพาะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ผู้รับสารมีพฤติกรรมเปิดรับธรรมะจากสื่อยูทูบ เฟสบุ๊ก ไลน์ วัด สถานปฏิบัติธรรม ควรนำสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสมาร์ตโฟน มาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2) วัด สถานปฏิบัติธรรม ควรนำสื่อกิจกรรมมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะสามารถดึงดูดความสนใจได้ดี นอกจากนี้ควรกำหนดกิจกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น กิจกรรมโครงการปฏิบัติธรรมวันเดียว กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี เป็นต้น
- 3) ผู้รับสารเข้ามาปฏิบัติธรรม เนื่องจากศรัทธาในผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมคำสอนตามหลักพระไตรปิฎกเถรวาท อย่างถ่องแท้ ถูกต้อง และมีบุคลิกภาพที่สำรมน่าเชื่อถือศรัทธา
- 4) ผู้รับสารต้องการให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ดังนั้นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรต้องมีทักษะการพูด มีวาทศิลป์โน้มน้าวใจ สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย

5) บุคลากรที่ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีทัศนคติที่ดีและมีศรัทธาต้องการกิจที่ทำ ดังนั้นวัด สถานปฏิบัติธรรมควรสร้างทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา และสร้างแรงจูงใจในการทำงานเผยแผ่แก่บุคลากรทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาในมิติของสภาพการณ์และปัญหาการบริหารงานการสื่อสารขององค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น สถานปฏิบัติธรรม วัด พร้อมเสนอแนะแนวทางการแก้ไข
- 2) ควรศึกษากลวิธีการนำเสนอเนื้อหาสารตามประเภทของสื่อสมัยใหม่ต่างๆ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในภาพรวมเท่านั้น
- 3) ควรศึกษาในมิติของการประชาสัมพันธ์องค์การเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เน้นศึกษา การสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น

บรรณานุกรม

- แก้ว ชิตตะชบ. (2553). *ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา. กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560) ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาปี พ.ศ. 2560. สืบค้น 7 มิถุนายน 2563, จาก http://www.onab.go.th/wpcontent/uploads/2016/12/onab_primaryinfo60edit.pdf
- คุณ โทชนันท์. (2545). *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ชยพล พงษ์สีดา (2559, 6 ตุลาคม). พศ. หวันคนไทยเป็น 'พุทธศาสนิกชนแบบดี' จั๊วดีเร่งสร้างศรัทธา. *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้น จาก <https://www.thairath.co.th/content/745697>
- ดนัย วงศ์วัฒนชัย. (2554). *การสื่อสารด้วยยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสถาบันวิมุตตาลัย* (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ฐาปนา ฉันทไพศาล. (2559). *องค์การและการจัดการ*. นนทบุรี: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด
- ทิพย์ชล เทพรังษิโร. (2553). *การวิเคราะห์สื่อและการสร้างสารที่ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมทางพุทธศาสนากรณีศึกษาเปรียบเทียบแม่ชีคันสนีย์เสถียรสุดกับพระมหาสมปองดลปุตโต* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ณัฐสิทธิ์ วงศ์ตลาด, พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ, และเอกฉัตร จารุเมธีชน. (2560). การจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสถานปฏิบัติธรรมในจังหวัดอุดรธานี. *วิชาการธรรมทรรศน์*, 17(3), 263-274.
- พระมหาทองสุข สุภโร. (2545). *อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีไทย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์สุนทร อภิชาติ. (2557). *ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นสากลของพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. นครปฐม.
- พระณปวร โทวาท (2560). *ต้นแบบบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสยาม. กรุงเทพฯ.
- พระนัฐวุฒิ สิริจิต. (2561). *คุณสมบัติของพระนักเผยแผ่ที่พึงประสงค์ในสังคมยุคใหม่ในอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- มหาเถรสมาคม. (2562). *มติมหาเถรสมาคม: รายงานความคืบหน้าการจัดเก็บฐานข้อมูลพระภิกษุ สามเณร*. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2563, จาก <http://mahathera.onab.go.th/index.php?url=mati&id=9189>

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2560). *รายงานประจำปี 2560*. (ม.ป.ท.).

ศิริโรจน์ นามเสนา. (2558). *ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา

สมควร กวียะ. (2546). *การสื่อสารมวลชน: บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2533). *อุดมการณ์ทางการเมืองในพุทธศาสนา: ศึกษากรณีแนวคิดของสำนักสันติอโศก* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.